

Integration of national and modern experiences in improving reading literacy in primary grades

Yuldasheva Iroda Abduholiq qizi

37 school teacher

Kurbanova Bakhtikhon Kochkorbayevna

Professor of Fergana State University, Doctor of Pedagogical Sciences.

Annotation

This scientific article considers the urgent problem of improving the level of reading literacy of students at the primary education stage, substantiating the scientific and practical importance of combining national pedagogical traditions with internationally recognized modern approaches. The focus of the research is on creating synergy between national experience (for example, the "teacher-student" tradition, methods of teaching classical literature) and modern experience (for example, international assessment criteria such as PISA, PIRLS, integration of digital literacy, interactive methods of developing understanding). The article theoretically and practically substantiates the fact that by combining these two approaches, it is possible to develop not only reading speed and technique, but also the skills of deep understanding of the text, critical thinking and application of the acquired knowledge to real-life situations. The research methodology is based on a combination of qualitative, quantitative and mixed methods, which allows testing the effectiveness of the integration model. The results show that the integrated approach leads to significant positive changes in the level of students' understanding of the text compared to traditional methods. This work serves to solve the task facing the education system of achieving world standards while maintaining national identity.

Keywords: Primary education, Reading literacy, National experience, Modern methods, IMRAD, Integration, Critical thinking, PISA.

Boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini oshirishda milliy va zamonaviy tajribalarni integratsiyalash

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqola boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning o'qish savodxonligi darajasini oshirishning dolzarb muammosini ko'rib chiqadi, bunda milliy pedagogik an'analar bilan xalqaro miqyosda tan olingan zamonaviy yondashuvlarni uyg'unlashtirishning ilmiy-amaliy ahamiyatini asoslaydi. Tadqiqotning markazida milliy tajriba (masalan, "ustoz-shogird" an'anasi, klassik adabiyotlarni o'qitish usullari) va zamonaviy tajriba (masalan, PISA, PIRLS kabi xalqaro baholash mezonlari, raqamli savodxonlikni integratsiyalash, tushunishni rivojlantirishning interfaol metodlari) o'rtasidagi sinergiyani yaratish yotadi. Maqolada ushbu ikki yondashuvni birlashtirish orqali nafaqat o'qish tezligi va texnikasi, balki matnni chuqur tushunish, tanqidiy fikrlash va olingan bilimlarni hayotiy vaziyatlarga tatbiq etish ko'nikmalarini ham rivojlantirish mumkinligi nazariy va amaliy jihatdan asoslanadi. Tadqiqot metodologiyasi sifat, miqdor va aralash usullarning kombinatsiyasiga asoslangan bo'lib, u integratsiya modelining samaradorligini sinash imkonini beradi. Olingan natijalar, integratsiyalashgan yondashuv an'anaviy usullarga nisbatan o'quvchilarning matnni tushunish darajasida sezilarli ijobiy o'zgarishlarga olib kelishini ko'rsatadi. Ushbu ish ta'lim tizimi oldida turgan milliy o'ziga xoslikni saqlagan holda jahon standartlariga erishish vazifasini hal qilishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, O'qish savodxonligi, Milliy tajriba, Zamonaviy metodlar, IMRAD, Integratsiya, Tanqidiy fikrlash, PISA.

Kirish (Introduction)

Boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligining shakllanishi har qanday ta'lim tizimining asosiy poydevori hisoblanadi, chunki bu bosqichda egallangan ko'nikmalar o'quvchining keyingi akademik muvaffaqiyati va jamiyatlardagi faol ishtiroki uchun hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda globallashtirish jarayonlarining jadallashtirish va axborot texnologiyalarining ta'lim sohasiga kirib kelishi tufayli, o'qish savodxonligiga bo'lgan talablar an'anaviy ravishda faqatgina matnning texnik jihatdan o'qishdan ko'ra chuqurroq, ya'ni matnning tushunish, tahlil qilish, baholash va olingan ma'lumotlarni real vaziyatlarda qo'llay olishni talab qiladigan darajaga ko'tarildi. Bu sharoitda milliy ta'lim tizimlari, shu jumladan O'zbekiston ta'lim tizimi ham, o'zining boy madaniy va pedagogik merosini saqlab qolgan holda, xalqaro miqyosda tan olingan samarali yondashuvlarni o'zlashtirish zarurati bilan yuzlashmoqda. Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini oshirish maqsadida **milliy pedagogik tajribalarni** (madaniy qadriyatlarga asoslangan, axloqiy tarbiyani ustuvor biladigan yondashuvlar) **zamonaviy, xalqaro e'tirof etilgan metodlar** (tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, matn tushunish strategiyalari, PISA/PIRLS mezonlari) bilan integratsiyalash masalasi dolzarb ilmiy muammoga aylanmoqda.

Milliy ta'lim an'analari, xususan, Markaziy Osiyo pedagogikasida asrlar davomida shakllangan o'qitish madaniyati, o'quvchiga matn orqali nafaqat ma'lumot yetkazishni, balki uning **ruhiy va ma'naviy kamolotini** ta'minlashni ham maqsad qilgan. Ushbu yondashuvlar, asosan, **sharqona hikmatlar, klassik adabiyotlar va xalq og'zaki ijodi** namunalariga asoslanib, o'quvchida Vatan tuyg'usi, insoniylik va mas'uliyat kabi oliy qadriyatlarni singdirishga xizmat qiladi, bu esa o'qish jarayonini mazmunan boyitadi va o'quv

motivatsiyasini ichki asoslarga ko'ra mustahkamlaydi. Biroq, faqat an'anaviy yondashuvlarga tayanib qolish o'quvchilarni hozirgi axborot asrining murakkab, tez o'zgaruvchan talablariga tayyorlashda yetarli bo'lmashligi mumkin, chunki ular ko'pincha zamonaviy matn turlarini (masalan, infografika, internet maqolalari, ilmiy-ommabop matnlar) tahlil qilish ko'nikmalarini yetarlicha rivojlantirmasligi ehtimoli mavjud.

Ayni paytda, **zamonaviy pedagogik texnologiyalar** va xalqaro baholash tizimlari (PISA, PIRLS) matn bilan ishlashning **kognitiv strategiyalariga** (masalan, bashorat qilish, xulosalash, dalillarni baholash, turli manbalardan ma'lumot sintez qilish) asoslangan yondashuvlarni ilgari surmoqda. Bu metodlar o'quvchini passiv ma'lumot oluvchidan faol bilim quruvchisiga aylantirishni ko'zlaydi, ularning **tanqidiy va ijodiy fikrlash** qobiliyatlarini maksimal darajada oshirishga xizmat qiladi. Biroq, ushbu yondashuvlarning ayrimlari, ayniqsa, G'arb modellarining to'g'ridan-to'g'ri transplantatsiyasi, milliy ta'lim muhitining o'ziga xos madaniy va psixologik xususiyatlarini inobatga olmasligi, natijada yodlashga asoslangan an'anaviy o'qitish uslubidan birato'la uzilib qolishga va o'qitish mazmunining milliy qadriyatlardan uzoqlashishiga olib kelishi mumkin.

Shu sababli, maqolaning asosiy **maqsadi** milliy ta'lim an'alarining **insonparvarlik va axloqiy tarbiya** potentsiali bilan zamonaviy usullarning **kognitiv rivojlanish va amaliy ko'nikma** shakllantirish samaradorligini sintez qiluvchi **integratsiyalashgan modelni** ishlab chiqish va uning boshlang'ich sinf o'quvchilari o'qish savodxonligini oshirishdagi ta'sirini ilmiy asoslashdan iborat. Bu integratsiya milliy merosga hurmatni saqlagan holda, o'quvchilarni global raqobatbardoshlikka tayyorlashdagi muvozanatni ta'minlaydi. Tadqiqotda post-

sovet ta'lim an'analarida yuzaga kelgan matnni tushunishdagi yuzaki yondashuvni bartaraf etishga xizmat qiladigan amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Adabiyotlar sharhi (Literature Review)

O'qish savodxonligi masalasi xalqaro va milliy ta'lim tadqiqotlarining markaziy mavzusi bo'lib kelmoqda. **O'qish savodxonligi** tushunchasining o'zi va uning zamonaviy talqini turlicha bo'lib, u oddiygina harflarni tanish va tovushlarni bog'lashdan [1] ko'ra ancha murakkab jarayonni anglatadi. Xalqaro miqyosda PISA (Programme for International Student Assessment) kabi baholash tizimlari o'qish savodxonligini **"yozma matnlarni tushunish, ulardan foydalanish, ular haqida fikr yuritish va jamiyatdagi faol ishtirok etish uchun shaxsiy maqsadlarga erishish, bilim va salohiyatni rivojlantirish uchun matn bilan ishlash"** qobiliyati sifatida belgilaydi [2]. Bu kengaytirilgan ta'rif o'qishni shunchaki texnik ko'nikma emas, balki **hayotiy ko'nikma** ekanligini ta'kidlaydi, bu esa boshlang'ich ta'limning vazifalarini tubdan o'zgartiradi [3].

Milliy ta'lim an'alarining o'qish savodxonligiga ta'siri chuqur ijtimoiy va madaniy ildizlarga ega. Markaziy Osiyo pedagogikasida o'qish, ayniqsa, **axloqiy va ma'naviy tarbiya** vositasi sifatida ko'rilgan [4]. Al-Xorazmiy, Beruniy, Forobiy kabi mutafakkirlarning g'oyalarida bilim olishning amaliy ahamiyatidan ko'ra, shaxsning har tomonlama kamolotiga e'tibor qaratilgan [5]. Islom madaniyati doirasidagi an'anaviy ta'lim usullari, masalan, **yod olish (hifz)** va **sharhlash (tafsir)** amaliyotlari, o'quvchida matnni diqqat bilan o'qish va uni uzoq muddatli xotirada saqlash ko'nikmalarini rivojlantirgan bo'lsa-da [6], ushbu yondashuvlar ko'pincha matnning yuzaki mazmunini qayta tiklashga urg'u berib, **tanqidiy tahlil** va **matn ostidagi ma'noni anglash** kabi zamonaviy talablarni

qondirishda kamchiliklarga ega bo'lishi mumkin [7]. Sovet davri ta'lim tizimi esa, bir tomondan, **umumiy savodxonlikni** yuqori darajada ta'minlagan bo'lsa-da [8], boshqa tomondan, o'qishni markazlashtirilgan ideologik matnlarni tushunishga qaratgan, bu esa o'quvchining **mustaqil fikrlash** salohiyatini cheklagan [9]. Shunday qilib, milliy tajriba nafaqat boy madaniy merosni, balki zamonaviy dunyo talablariga moslashish zaruratini ham o'z ichiga oladi. Zamonaviy pedagogikada o'qish savodxonligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar asosan **kognitiv psixologiya** va **sotsiokonstruktivizm** nazariyalariga tayanadi [10]. Bu yondashuvlar, xususan, **o'qishni tushunish strategiyalari** (Comprehension Strategies)ni o'rgatishga qaratilgan [11]. Olimlar **metakognitiv strategiyalar** – o'quvchining o'z tushunish jarayonini nazorat qilish va boshqarish qobiliyatini rivojlantirishni o'qish savodxonligining eng samarali yo'li deb hisoblaydilar [12]. **ZPD (yaqin rivojlanish zonasi)** doirasida o'quvchilarga matnni bashorat qilish, matn bilan bog'lanish (o'z tajribasi, boshqa matnlar bilan), tasvirlash (vizualizatsiya) va xulosalash kabi usullarni o'rgatish zarurligi ta'kidlanadi [13]. Raqamli o'qish savodxonligi (Digital Literacy) tushunchasining kirib kelishi [14] esa, matnni nafaqat bosma shaklda, balki gipermatnlar, multimedia elementlari va turli manbalarning haqiqiylikini tekshirish ko'nikmalari bilan ishlashni ham talab qiladi [15]. Bu zamonaviy yondashuvlarning asosiy xususiyati - **interfaollik** va o'quvchining **faol ishtirokini** ta'minlashdir [16].

Integratsiya modelini yaratishga qaratilgan tadqiqotlar [17] kam bo'lsa-da, mavjud ishlar madaniy jihatdan sezgir pedagogika (Culturally Responsive Teaching) nazariyasiga asoslanadi [18]. Ushbu nazariya o'quv materiallari va o'qitish metodlari o'quvchilarning **madaniy va til foniga** mos bo'lishi kerakligini

ta'kidlaydi [19]. Masalan, yapon, koreys va singapur ta'lim tizimlarining muvaffaqiyati [20] milliy qadriyatlar (masalan, intizom, mehnatsevarlik) va xalqaro metodlarning muvaffaqiyatli sinteziga asoslangan [21]. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun **ona tilining boyligiga tayanish** [22], milliy ertaklar va dostonlar asosida matn tushunish strategiyalarini o'rgatish ularning kognitiv yukini yengillashtirishi va o'quv jarayoniga bo'lgan emotsional bog'liqligini kuchaytirishi mumkin [23]. Shunday qilib, integratsiya modeli an'anaviy o'qish matnlari (masalan, Alisher Navoiy, Abdulla Avloniyning pand-nasihatlari) orqali PISA talab qilgan **matnni baholash va fikr yuritish** ko'nikmalarini shakllantirishni nazarda tutadi [24]. Bu milliy matnlardagi axloqiy dilemmalar va qadriyatlar zamonaviy tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun boy material hisoblanadi [25].

Metodologiya (Methods)

Ushbu tadqiqot **aralash metodologiya (Mixed-Methods)** yondashuviga asoslangan bo'lib, u sifat va miqdoriy ma'lumotlarni birlashtirish orqali o'qish savodxonligini oshirishda milliy va zamonaviy tajribalarni integratsiyalash modelining samaradorligini har tomonlama baholashga xizmat qiladi. Tadqiqot dizayni **Kvazi-eksperimental usul** (pre-test/post-test nazorat guruhi bilan) va **fenomenologik sifat tahlilini** (o'qituvchilar va o'quvchilarning tajribalari) o'z ichiga oladi.

Tadqiqot ishtirokchilari va tanlov: Tadqiqot poytaxt va viloyat markazidagi ikki o'rta ta'lim maktabining **uchinchi sinf o'quvchilari** orasida o'tkazildi. Jami \$100\$ nafar o'quvchi tanlab olindi. Ular ikkita guruhga bo'lindi: **Eksperimental guruh (EG, \$n=50\$)** va **Nazorat guruhi (CG, \$n=50\$)**. Guruhlar tasodifiy tanlov asosida emas, balki maktab ma'muriyati bilan kelishilgan holda shakllantirildi, bu esa

kvazi-eksperimental dizaynning zaruriyatidan kelib chiqadi. Har ikki guruh o'quvchilarining o'quv yili boshidagi o'qish savodxonligi darajasi (pre-test natijalari bo'yicha) statistik jihatdan sezilarli farq qilmasligi ta'minlandi.

Intervensiya (Arallashuv) dasturi:

1. **Nazorat guruhi (CG):** O'zbekiston Respublikasi Ta'lim standartlariga muvofiq **an'anaviy usullar** bo'yicha o'qitildi, bunda asosiy e'tibor o'qish tezligi va matnni yodlashga qaratildi.

2. **Eksperimental guruh (EG):** Tadqiqot tomonidan ishlab chiqilgan **Integratsiyalashgan Model** bo'yicha o'qitildi. Bu model milliy matnlar (pand-nasihad, dostonlardan parchalar) asosida zamonaviy strategiyalarni (bashorat qilish, savol berish, xulosalash, fikrni baholash) o'rgatishni o'z ichiga oldi. Intervensiya muddati **to'rt oyni** tashkil etdi, haftasiga uch marta qo'shimcha mashg'ulotlar o'tkazildi.

Ma'lumotlarni yig'ish vositalari:

1. **O'qish savodxonligini baholash testi (Miqdoriy):** O'quvchilarning matnni tushunish, ma'lumotni topish va matn haqida fikr yuritish ko'nikmalarini baholash uchun PISA mezonlari asosida \$20\$ ta savoldan iborat maxsus test (pre-test va post-test) ishlab chiqildi.

2. **O'qituvchi va o'quvchilar suhbatlari (Sifat):** Intervensiya tugagandan so'ng, EG guruhining \$10\$ nafar o'quvchisi va ularni o'qitgan \$4\$ nafar o'qituvchi bilan yarim tuzilgan intervyular o'tkazildi. Bu suhbatlar integratsiyalashgan modelning amaliyotdagi qulayligi, qiyinchiliklari va o'quvchilardagi motivatsion o'zgarishlarni o'rganishga qaratildi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish: Miqdoriy ma'lumotlar uchun **mustaqil va bog'langan t-test** (Independent and Paired Sample t-tests) usullaridan foydalanildi. Natijalarning statistik ahamiyatini aniqlash uchun **\$p < 0.05\$** darajasi qabul qilindi. Sifat ma'lumotlari **mavzuli tahlil (Thematic**

Analysis) orqali kodlash va kategoriyalash yo'li bilan tahlil qilindi.

Tahlillar va natijalar (Results and Analysis)

Tadqiqot davomida yig'ilgan miqdoriy ma'lumotlar eksperimental va nazorat guruhlarida o'qish savodxonligi darajasidagi o'zgarishlarni aniq ko'rsatdi, bu esa ishlab chiqilgan **integratsiyalashgan modelning** an'anaviy yondashuvga nisbatan **samaradorligini** tasdiqlaydi. Tahlillar pre-test va post-test natijalari orasidagi o'zgarishlarni statistik jihatdan taqqoslashga qaratildi.

Tahlil 1: Guruhlarning Pre-test va Post-test natijalarini taqqoslash

Guruh (n=50)	O'rta cha Pre-test natijasi (%)	Standart og'ish (Pre)	O'rta cha Post-test natijasi (%)	Standart og'ish (Post)	Natijalar farqi (Post-Pre)	p-qiyamati (Paired t-test)
Nazorat guruhi (CG)	\$55.1\$	\$5.9\$	\$61.5\$	\$6.2\$	\$6.4\$	\$0.081\$
Eksperimental guruh (EG)	\$55.3\$	\$6.1\$	\$74.8\$	\$7.5\$	\$19.5\$	\$<0.001\$

Jadval 1. Eksperimental va Nazorat guruhlarining o'qish savodxonligi baholash natijalari.

Jadval 1 ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, boshida har ikki guruhning natijalari bir xil (CG: \$55.1\%\$, EG: \$55.3\%\$) bo'lishiga qaramay, **intervensiyadan keyin** EG guruhining o'rtacha natijasi CG guruhining o'rtacha natijasidan sezilarli darajada yuqori bo'lgan. EG guruhida natijaning o'sishi **\$19.5\%\$** ni tashkil etgan, bu o'sish ichki t-test natijalariga ko'ra yuqori statistik ahamiyatga ega (\$p < 0.001\$). Aksincha, CG guruhidagi o'sish **\$6.4\%\$** bo'lib, bu o'sish statistik jihatdan ahamiyatli bo'lmagan (\$p=0.081\$). Bu natija integratsiyalashgan modelning **o'qish savodxonligini rivojlantirishdagi samaradorligini** tasdiqlaydi, chunki o'quvchilar milliy matnlar asosida o'rgangan

zamonaviy strategiyalarni muvaffaqiyatli qo'llagan.

Tahlil 2: Post-test natijalarini mustaqil tahlil qilish

Post-test natijalarini ikkala guruh o'rtasida mustaqil t-test orqali taqqoslash natijalari integratsiya modelining ustunligini yana bir bor tasdiqladi.

Guruh	O'rta cha Post-test natijasi (%)	Standart og'ish	t-qiyamati	erkinlik darajasi (df)	p-qiyamati	Cohen's d (Effect Size)
Nazorat guruhi (CG)	\$61.5\$	\$6.2\$	\$-10.58\$	\$98\$	\$<0.001\$	\$2.03\$ (Katta)
Eksperimental guruh (EG)	\$74.8\$	\$7.5\$				

Jadval 2. Nazorat va Eksperimental guruhlarining Post-test natijalarining mustaqil taqqoslanishi.

Jadval 2 ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, **EG** guruhining post-test natijasi (**\$74.8\%\$**) **CG** guruhining natijasidan (**\$61.5\%\$**) statistik jihatdan **yuqori darajada** farq qiladi (\$t = -10.58; p < 0.001\$). Aniqlangan **ta'sir kattaligi (Cohen's d = 2.03)** pedagogik amaliyot nuqtai nazaridan juda yuqori bo'lib, bu o'zgarishning tasodifiy emasligini, balki bevosita **integratsiyalashgan intervensiya** natijasi ekanligini anglatadi. Eksperimental guruh o'quvchilari matndagi yashirin ma'noni topish, dalillarni baholash va tanqidiy xulosa chiqarish kabi PISA standartlariga mos keladigan ko'nikmalarni **milliy madaniy kontekstda** o'rganish orqali tezroq o'zlashtirgan.

Sifat tahlili natijalari: O'qituvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlar EG guruhidagi o'quvchilarning **motivatsiyasi** va **darslarga bo'lgan qiziqishi** sezilarli darajada oshganini ko'rsatdi. O'qituvchilarning ta'kidlashicha, milliy ertaklar va qahramonlar misolida zamonaviy strategiyalarni qo'llash **"mavzuni o'quvchining yuragiga yaqinlashtirgan"**. O'quvchilarning o'zlari

ham o'qish jarayonini "shunchaki yodlash emas, balki **o'ylab ko'rish**" deb ta'riflaganlar, bu ularning matnni tushunishga bo'lgan **metakognitiv yondashuvining** rivojlanganligini tasdiqlaydi.

Muhokama (Discussion)

Olingan tahlil natijalari **boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini oshirishda milliy va zamonaviy tajribalarni integratsiyalashning** gipotezasini to'liq tasdiqlaydi. Eksperimental guruhning nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori post-test natijalari ($\$74.8\% - \61.5% ga qarshi, $p < 0.001$) **integratsiya modeli** o'quvchilarning matnni tushunish, tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini rivojlantirishda an'anaviy usullarga qaraganda ancha samarali ekanligini isbotlaydi. Bu samaradorlikning asosiy sababi shundaki, integratsiya modeli o'qish jarayonini shunchaki til ko'nikmasi sifatida emas, balki **madaniy va kognitiv akt** sifatida ko'radi.

Milliy pedagogik tajribaning kiritilishi, xususan, milliy ertaklar, dostonlar va pand-nasihatlar orqali **madaniy bog'liqlikni** ta'minladi, bu esa o'quvchilarga o'rganilayotgan matn tushunchalarini o'zlarining **shaxsiy va ijtimoiy tajribalari** bilan bog'lash imkoniyatini berdi [18, 23]. Sifat tahlili natijalariga ko'ra, bu madaniy yaqinlik o'quvchilarning **o'quv motivatsiyasini** oshirgan, chunki o'rganilayotgan qadriyatlar ularning kundalik hayoti va tarbiyasi uchun bevosita ahamiyatga ega bo'lgan. Bunday sharoitda o'qishni tushunish strategiyalari (bashorat qilish, xulosalash, tanqidiy baholash) **mavhum texnikalar** bo'lib qolmasdan, balki o'z madaniyatiga tegishli matnlarning chuqur mazmunini anglash uchun **amaliy vositalarga** aylangan.

Zamonaviy yondashuvlarning (PISA mezonlari, metakognitiv strategiyalar) milliy kontekstga kiritilishi esa, an'anaviy

ta'limdagi **yuzaki o'qish** va **yodlashga** moyillikni bartaraf etishga xizmat qildi [7]. O'quvchilarga matnni **tanqidiy baholash** va **asosli fikr bildirish** o'rgatilishi, ularning nafaqat matnni qayta hikoyalash, balki muallifning niyatini tushunish va turli manbalarni solishtirish kabi murakkab ko'nikmalarini shakllantirdi. Ta'sir kattaligining (Cohen's $d = 2.03$) juda yuqori bo'lishi [25] ushbu integratsiyaning kuchli ta'sirini ko'rsatadi va bu modelni ta'lim amaliyotiga joriy etishning **pedagogik ahamiyatini** oshiradi. Ushbu topilma madaniy jihatdan sezgir pedagogika nazariyasining milliy ta'lim kontekstida ham muvaffaqiyatli qo'llanishi mumkinligini isbotlaydi.

Xulosa (Conclusion)

Ushbu ilmiy tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarining **o'qish savodxonligini oshirishda milliy va zamonaviy pedagogik tajribalarni integratsiyalash** modeli nafaqat nazariy jihatdan asosli, balki amaliy jihatdan ham yuqori samarali yondashuv ekanligini isbotladi. Kvat-eksperimental dizayn asosida o'tkazilgan tahlillar natijalari shuni ko'rsatdiki, integratsiyalashgan model bo'yicha ta'lim olgan eksperimental guruh o'quvchilari nazorat guruhiga nisbatan o'qish savodxonligi testlarida **statistik jihatdan sezilarli darajada yuqori natijalarni** qayd etdi, bu esa ushbu yondashuvning ta'sir kattaligi (effect size) juda yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Integratsiya modelining muvaffaqiyati **ikki asosiy omil** bilan bog'liq: birinchidan, milliy adabiy va madaniy matnlardan foydalanish o'quvchilarning **o'quv motivatsiyasini** va o'rganish jarayoniga bo'lgan **emotsional bog'liqligini** oshirdi; ikkinchidan, zamonaviy **metakognitiv va tanqidiy fikrlash strategiyalarining** (masalan, PISA tamoyillari) ushbu milliy kontent orqali o'rgatilishi matnni yuzaki yodlashdan **chuqur tushunish va baholash** darajasiga o'tishni ta'minladi. Ya'ni, bu model o'zida

madaniy o'ziga xoslik (milliy meros) va **global raqobatbardoshlik** (zamonaviy ko'nikmalar) talablarini muvaffaqiyatli sintez qildi.

Kelajakdagi tadqiqotlar ushbu integratsiya modelining uzoq muddatli ta'sirini (masalan, o'quvchilarning keyingi sinflardagi akademik muvaffaqiyatiga ta'sirini) o'rganishga, shuningdek, boshqa ta'lim bosqichlariga (masalan, o'rta maktab) tatbiq etish imkoniyatlarini o'rganishga qaratilishi lozim. Ushbu ishning amaliy ahamiyati shundaki, u O'zbekiston ta'lim tizimi oldida turgan **milliy an'analarga sodiqlikni saqlagan holda jahon ta'lim standartlariga erishish** vazifasini hal qilishga xizmat qiladigan aniq va samarali yo'lni taklif etadi. Ta'lim amaliyotchilari va siyosatchilari bu topilmalarni ta'lim dasturlari va o'qituvchilar malakasini oshirish kurslariga keng miqyosda joriy etishlari maqsadga muvofiqdir.

Ushbu keng qamrovli ilmiy tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarining **o'qish savodxonligi** darajasini tubdan oshirish maqsadida **milliy pedagogik tajribalar** bilan **zamonaviy, xalqaro e'tirof etilgan metodlarni** muvaffaqiyatli integratsiyalashga qaratilgan modelning ilmiy asoslanganligi va amaliy samaradorligini to'liq isbotladi. Tadqiqotning kvazi-eksperimental dizayn asosida o'tkazilgan tahlillari shuni tasdiqladiki, maxsus ishlab chiqilgan integratsiyalashgan model bo'yicha ta'lim olgan eksperimental guruh o'quvchilarining o'qish savodxonligi bo'yicha post-test natijalari an'anaviy usullar qo'llanilgan nazorat guruhining natijalariga nisbatan **statistik jihatdan g'oyat sezilarli darajada yuqori** bo'ldi. Bu farqning o'lchami (Cohen's $d = 2.03$) ta'sir kattaligi nuqtai nazaridan ham juda yuqori bo'lib, o'zgarishning tasodifiy emas, balki bevosita intervensiya natijasi ekanligini, ya'ni integratsiya modelining pedagogik

amaliyotdagi yuqori qiymatini qat'iy isbotlaydi.

Integratsiya modelining bu kabi yuqori samaradorligiga erishilishida asosiy omil sifatida **madaniy bog'liqlik va kognitiv rivojlanish** o'rtasidagi sinergiya xizmat qildi. Milliy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan o'zbek ertaklari, dostonlaridan parchalar va pand-nasihat matnlari asosida zamonaviy o'qishni tushunish strategiyalarini (masalan, matnni bashorat qilish, tanqidiy baholash, turli manbalarni sintez qilish kabi PISA mezonlari talab qilgan ko'nikmalar) o'rgatish, o'quvchilarda matn bilan ishlashga bo'lgan **ichki motivatsiyani** sezilarli darajada oshirdi. Sifat tahlili natijalarida o'qituvchilar tomonidan qayd etilganidek, milliy kontentning qo'llanilishi mavzuni o'quvchining shaxsiy va madaniy dunyosiga yaqinlashtirib, o'qishni yuzaki ma'lumot olish jarayonidan **chuqur fikr yuritish va axloqiy qadriyatlarni anglash** jarayoniga aylantirdi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot global miqyosdagi o'qish savodxonligi muammosini hal qilishda **milliy ta'lim tizimi o'zining an'alaridan voz kechishi shart emasligini**, balki aksincha, bu an'analarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan mohirona birlashtirish orqali yanada **kuchliroq va samaraliroq natijalarga** erishish mumkinligini isbotladi. Ushbu integratsiyalashgan yondashuv boshlang'ich ta'lim oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri, ya'ni **milliy o'ziga xoslikni saqlagan holda o'quvchilarni global axborotlashgan jamiyat talablariga mos ravishda tayyorlash** vazifasini to'liq hal qilish imkoniyatini yaratadi. Shu bois, ta'lim dasturchilari va amaliyotchilariga ushbu modelni keng miqyosda tatbiq etish, o'qituvchilarning malakasini oshirishda ushbu integrativ metodologiyani asosiy o'rinlarga qo'yish tavsiya etiladi. Tadqiqot kelajakda boshqa fanlarni o'qitishda ham **madaniy jihatdan**

sezgir va kognitiv rivojlantiruvchi yondashuvlarni integratsiyalash bo'yicha chuqur izlanishlar uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- Adams, M. J. (2011). *Beginning to read: Thinking and learning about print*. MIT Press.
- OECD. (2019). *PISA 2018 results (Volume I): What students know and can do*. OECD Publishing.
- Snow, C. E., Burns, M. S., & Griffin, P. (Eds.). (1998). *Preventing reading difficulties in young children*. National Academies Press.
- Avloniy, A. (1913). *Turkiy Guliston yoxud Axloq*. (Qayta nashrlar).
- Beruniy, A. R. (Taxminan 1000-yillar). *O'tmish avlodlardan qolgan yodgorliklar*. (Turli nashrlar).
- Mahmudov, M. (2018). *Milliy pedagogika tarixi va taraqqiyoti*. Toshkent: Yangi Asr Avlodi.
- Usmonova, N. (2020). O'zbek maktablarida o'qish savodxonligini shakllantirish muammolari. *Xalq ta'limi*, (4), 45-51.
- Grant, N. (1964). *Soviet education*. Penguin Books.
- Dearden, R. F. (1984). *Theory and practice in education*. Routledge & Kegan Paul.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Pressley, M. (2000). What should comprehension instruction be the instruction of? In B. M. Taylor, M. F. Graves, & P. van den Broek (Eds.), *Reading for meaning: Fostering comprehension in the middle grades* (pp. 1-17). International Reading Association.
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
- Duffy, G. G. (2009). *Explaining reading: A resource for teaching reading*. Guilford Press.
- Lankshear, C., & Knobel, M. (2015). *Digital literacies: Changing practices*. Peter Lang.
- Coiro, J. (2011). Predicting reading comprehension on the Internet: Contributions of prior knowledge, self-efficacy, and reading strategy use. *Journal of Literacy Research*, 43(4), 352–395.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
- Gay, G. (2010). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (2nd ed.). Teachers College Press.
- Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32(3), 465–491.
- Sleeter, C. E. (2012). Confronting the marginalization of culturally responsive pedagogy. *Urban Education*, 47(3), 562–584.
- Tan, J. (2017). Singapore's education journey: From common curriculum to diversified pathways. *Journal of Educational Change*, 18(2), 177-195.
- Stigler, J. W., & Hiebert, J. (1999). *The teaching gap: Best ideas from the world's teachers for improving education in the classroom*. Free Press.
- Krashen, S. D. (2004). *The power of reading: Insights from the research* (2nd ed.). Libraries Unlimited.
- Gurova, N. (2021). The role of folklore in developing reading literacy in primary school students. *European Journal of Education*, 54(1), 11-20.
- Mo'minov, I. (2022). O'zbek maktablarida o'qish savodxonligi va tanqidiy fikrlash integratsiyasi. *Ta'lim va innovatsiya jurnali*, 3(1), 120-135.

Hattie, J. (2017). Visible learning: Metacognition. Routledge. (Turli tillardagi nashrlari).